

გაზეთის შანი

გაზეთი: ერთი წლით — ექვსი მან., ნახევარი წლით — სამი მან., სამი თვით — ერთი მან. და ხუთმეტო მართი, ერთი თვით — სამი აბაზი.

წერილები ამ ადრესით უნდა გამოგზავნონ: ВЪ Трудъ, въ редакцію газеты „ДРОБЪ“

ხელის-მწერის ქართული... მთელისში: გაზეთის „დროების“ კანტორაში... შუათისში: ანტ. ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

რედაქცია: ძველი ინსტიტუტის ქუჩაზედ. სოლოხონ მირიანოვის სახლებში. ქანტორა: ივანოვის ბიბლიოთეკაში, სასახლის მეიდანზე, შაბურგის სახლებში.

ზინაარი:

საქართველო: შუათისის ამბები — წერილი ამბები — „დროების“ კორესპონდენცია: შალაღიღან — ბეგუთიღან — უცხო ქვეყნები: მსანია — იტალია — საფრანგეთი — პარიზიდან — სამართალი: ნ. ნიკოლაძის საქმე — არევი.

შელტონი, მეფელისა.

საქართველო

შუათისის ამბები.

სწორეთ რალეც ნათესაფი უნდა იყოს პარიზისა ეს ჩვენს შუათისის! არ დაეჯერებ, რომ ჩვენს სატახტო ქალაქს რაიმე ისტორიული, ან პსიხოლოგიური ან მორალური კავშირი არ ჰქონდეს პარიზსთან. მივესტოვებო, რომ ჩვენს შუათისს იმე იფიქრეთ, ჩემო ბატონო, და ეს კი ჩემი დარწმუნება გახლავს. მნებავსთ დამტკიცება? კარგი.

აქ ზოგჯერ საზოგადოება სწორეთ ისეთ ალტაცებულ მდგომარეობაშია, როგორც პარიზში. როდესაც ქუთაისელი საზოგადოებრივის რომელიმე საინტერესო საგანი გამოჩნდება, იმ ნაირათვე იკრიბებიან ბულვარზედ. ისეთი გაცხარებული ბაასი და ყაყაზი შეიქმნება, იგივე პარტიებით დაყოფა, მასხრობა, გესლიანი ხუმრობა, მჭკრილი შენიშვნები და სხ. და სხ... სულ პარიზულია.

მთლა, ამ ჟამათ, საზოგადოების ყურადღება მატკულია ქ. მანისის სამსაჯულოს და ნიკოლაძის დაეხედ. მის შხედებით იმისთანას, რომ ამ საქმეზედ არ დაგწყოსთ ან წყნარი მუსაფი, ან გაცხარებული ბაასი! შეშმარითად, ამ ქვეყანას, ამ ხალხს მართლა რომ თავის ცხოვრების უმთავრეს საფუძვლებზედ ჰქონდეს სალაპარაკო და

სამოქმედო ასპარეზი, გასაოცარი რამე კი უნდა გამოვიდეს!

მაგრამ, დაუბრუნდეთ ჩვენს საგანს. ჯერ წინ ღამით დაეარდა მთელ შუათისში ხმა, რომ ზეალ ნიკოლაძეს მანისის სამსაჯულოში დაიფარავს სტეფანოვი, რომელიც განგებ გამოწერილია მთელი მისი დამო. მასთანვე მოსულა სტენოგრაფი ქალი მთელი პრაქციის დასაწერად და კადეე ბეგერი რამ სხვები. მართლაც, მეორე დღეს, ათს საათზედ დილით, იმდენი ხალხი მოგროვდა მანისის სამსაჯულოს დერეფანში, რომ ტყვა აღარ იყო. და 11 საათზედ ხომ კიბეზედაც ვეღარ მიატანდით.

მე, რიცხვთა შორის სხვა პრივილეგიის მქონე პირთა, მომიხდა შესვლა ზალაში განის კარებიდან. 80 ადგილიდამ, რომელიც სამსაჯულოშია, ამ განის კარებიდან შემოსულ პირებმა თითქმის სამოცი, სამოცდაათი დაიჭირეს.

შუადღისას გაიღო ზალის კარები და შეიქმნა ერთი იერიშით ლტოლვა და ტყარცხა კარებისადმი. თუ გინახავს წინდა ბიორგის ან ახალკირის ბურთის თამაში, სწორეთ ამ ნაირი სცენა იყო. ზოგი გაჭირვებული ცნობის-მოყვარე კაცი სანახევროდ რომ შემოვიდოდა კარებში, ნახევარს ტანს იმის უბედრო ამხანაგები არ გაატანდნენ და შეიქმნებოდა წეწვა-გლეჯვა. აქეთ სალდათები აფრინდებიან ხელზედ, კისერზედ, წელზედ ბედკრულს მოქალაქეს, იქით სხვები არ უშვებენ და თითონ ეახლებიან შემოსავარდნათ; მაგრამ აი, უკამანდა ვილაქ წამოსადგება კაცმა, რომელმანც გამოჰყო თავი განის კარებიდან და ზალის კარები ღიდის გაჭირვებით დახურეს.

მოტახ ხანს უკან დალაგდა ყველა ეს ხალხი და ზალაში მყოფდროება შეიქმნა. რომ გადავიხედე, რა გვარი საზოგადოების წევრი არ დავინახე მე აქ! გენერლები, ალტანტები, მოსამსახურე კაცები და უქმებიც, ეპარქი, მოხელე, ქალები, სამხედროები და ბევრი კიდევ სხვა, ვინ მოსთელის ყველას?

იქნება თქო. არა! ღმერთმა დამიფაროს ამ ნაირ სასოწარკვეთილებისაგან! მე ერთობ დარწმუნებული ვარ, რომ საქართველოს ცხოვრება აღორძინდება: საზოგადოება დაეწაფება შრომას, ხალხი მშენებრად მორთავს თავის ბედს. მას აღარ ექნება არც ეხლანდელი წელში გამწყვეტი საქროებანი, არც განათლებისაგან მოძულებული არსებობა.

ამაზედ მე ძალიან გულ დამშვიდებული ვარ.

უნდა გითხრათ უიმედობა საზოგადოათსა ძაველი თვისებათაგანია ადამიანში.

ნიდაგ უიმედო და მოშიშარი კაცთან ბეჯითი და უღებო საქმეც კი გაგიფუტდება, თორემ თუ ცოტა საფრთხილო რამეა, მაშინ ხომ რაღა! ღიკარგება ყველაფერი.

უიმედო ადამიანი საბრალო სულ-დგმულია, ის ნიდაგ დატანჯულია. ის ყოველთვის ოხრავს, ხენვმის, იმტრევის თავს უსარგებლო წარმოდგინებებით, იხეთქს გულ-ღვიძლს ათასნაირი გაფრთხილებით და შიშით. იმის არსებაში ყოველთვის გამოუღვევლად ბუღობს ურიცხვი მცირე დაბრკოლებანი, რომელიც სხვისთვის უმნიშვნელო იქნებოდა, მაგრამ ამ საბრალოს დაჩაგრულს კი გაუწყვეტლათ უხერხულავს გულს და ართმევს უკანასკნელს ისეც შემცირებულს სულის ძალას. წერილი-

ამ დროს ვილაქ „დროების“ №-ს იღებს ჯიბიდან, რამდენიმე კაცი მისცივიან და კითხავენ პატრონს: „რა არი ახალი?“ ის უკითხავს უ. ნ. შიფანის წიგნს, სადაც ლოლუადა აბლუწელიშვილი სწერენ იმას: напишите кассацию, если вы не хотите, чтобы получились. მრთ წამს „დროების“ ფურცელი მთელ ზალას ჩამოივლის, შეიქმნება ერთი სიცილი, გულის მოსვლა, ცხარე სიტყვების წარმოთქმა და მხიარულება. მრთი მოხუცებული კაცი ეუბნება მეორეს: არა, ამისთანა საპატროები რა თვალთ შეხედვენ ჩვენს ხალხს? რა პირთ იცხოვრებენ ჩვენს ქვეყანაში? მეორე ადგილიდამ მოისმის: „кто-бы мог подумать!“ ძიდე: ეს სწორეთ ნამეტანია, თორემ გავიფუტქენით, ღმერთმანი, ბატონებო, და ბევრი სხვა ამისთანაგები.

აი ვილაქ სამსაჯულო ოთახის კარები და შემოვიდნენ მსაჯულები. ზალაში ერთბაშათ შეწყდა ხმაურობა. ქველამ მოემზადა გავგონა, რას იტყოდნენ მსაჯულები.

ღიწყო სხდომა მომასწებელი წევრის ჰკითხეთი შუათისის მომჩიებელი მსაჯულის განჩინებაზედ. შემდეგ გადავიდა ნიკოლაძის აპელაციანზედ და აქ ქი საზოგადოებამ გატკიცა ყურები. მრთა ვილაქაც ყურებზედ უკანიდამ ხელი მიფარა, რომ უკეთ გავგონა, თუმიცა ამ ქვეტით ის ერთ ცხოველს დაემზავსა, მაგრამ რა უშავს? მარტო ერთ ქუთაისელ ზოილს დასჯდა სიცილი, სხვებმა ვერც შენიშნეს. აპელაციის ჰკითხვის დროს ბევრი: ჰო, ჰო! მოგეცა სიცოცხლე! ბაქეს ღვთი წყალობა! მოუწათლავს და სხვა ამ გვარი რამეები ისმოდა ჩუმათ.

შემდეგ ილაპარაკა ნიკოლაძის ადვოკატმა უ. სტეფანოვმა.

მივესტოვებოთ შინაარსი, როგორც აპელაციისა, ეგრეთვე სტეფანოვის სიტყვისა. სტენოგრაფი უთუოდ დაწერილით გაცნობდათ ყველაფერს.

მე გამოგვეცხადე ზოლოდ საზოგადო შთაბეჭდილებას: ბრუნდი და მართალი აღ-

ტაცებულია ნიკოლაძის აპელაციით. პპო-ულობენ, რომ სტეფანოვი არაფერი საჭირო იყო. მს კი საკვირველია, რომ, ისეთი ზომიერი სიტყვის შემდეგ, როგორც წარმოსტქვა ადვოკატმა, სრულიად არ შეუმსუბუქეს სასჯელი.

მეორე საქმე შინგრელსკის და ჩიქვანების შუა დავა იყო, ისეც შესანიშნავი და სალაპარაკო. სამსაჯულომ გარდაწყვიტა, ისეთი ნაწილი მიეცეს ჩიქვანებს, რომელზედაც მეტს თითონ შინგრელსკი აძლევდა იმათ წინეთ გარიგებით. სხვა ახალ ამბავადი, მშვიდობით.

მეზულავა.

წერილი ამბები.

ორშაბათს საღამოს (21 იანვარს) მთელისის საზამთრო თეატრში, როგორც იქნა, წარმოდგინეს ორი კომიკური პიესები: ბ მარისთვისაგან გაფუჭებული მოლოცის კომედია „ძალათ ექიმი“ და რ. მარისთვისაგან გადმოკეთებული „ჯერ დაიხოცნენ და მერმე დაქორწინდნენ“. წარმოდგინებამ გვარანი მხიარულებითი შთაბეჭდილება მოახდინა საზოგადოებაზედ; ბევრი კმაყოფილი დარჩინენ, ზოგნი კი არ ვიცი რამიხზებით აძგებდნენ ამ წარმოდგინებას. მართალია, გასაკვირველი წარმოდგენა არ ყოფილა, მაგრამ არც ის შეიძლება სტქვას, რომ იმისი ნახვა არ ღირდა.

ხალხი ბევრი არ დასწრებია ამ წარმოდგენაზედ, მაგრამ თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ გამოცხადება და აფიშები კვირა შუადღემდის არავის უნახავს და ორშაბათს საღამო გაწვიმიანდა, მაშინ კიდევ უნდა გავიკვირდეს იმდენი ხალხის შეკრება.

სხვას ამ წარმოდგინებაზედ ჯერ ჯერობით არაფერს ვიტყვით, რადგანაც ყველიერამდის კიდევ ერთხელ უნდა მოახდინონ ქართული წარმოდგენა. ჩვენ გავიგეთ, ვითომც

ვითარი სარგებლობა არ მოაქვს. სჯობს ისეც კაცმა არჩულ გზაზედ იარო მტკიცეთ და შეურყვევლად. მასწი შეუპოვრად! რა გამოდგება იქიდან, ამის ფიქრში რომ იყო: აი ამას ფხვს წაეკრავ, ამას უშუბლით შევეტაკებო? თუ კი საზოგადო ცხოვრება ლოლიკური რიგით არ მიმდინარეობს, მაშინ, შენც რომ არაფერს წაკრა ფხვი და არც უშუბლი შეახლო, მაინც ისეთს კინწს გვერენ, თუკი სურთ, რომ ორივე ცხვირის ნესტოებიდან კოკასავით წამოგხეთქს სისხლი. თითქო წინათ შემზადება, თავდაორიგე შესაძლებელი იყოს! სტიქიონთ ძალი, რომელიც უნს ხელში არ არის, იმ წამს გავსრესს, რა დროსაც ენებება მას. მამს სჯობია ისეც კეთილი საქმის დროს წამოგეწიოს გრიგალომა, ქარიშხალმა და ათასმა სხვა მოვლრამ. მსენი ხომ მაინც ყოველთვის უნ თავს ზეით დაგტკერენ.

მე ამ მუსაფის გადაყვევი და უმთავრესი საგანი დღევანდელი ფელტონისა, თითქმის აკი დამივიწყდა!

ამ უკანასკნელ წელიწადში ჩვენს საქართველოში რამდენიმე ჩვენის ღარიბი და უფერული ცხოვრების შესაფერი სამნიშვნელო საქმეები მოხდა. მე მსურს დღეს აღვნიშნო ეს ფაქტები. პირველად: სიგნანის შიმშილობა. აქ საზოგადოებამ გასაკვირვალი და უმეაოლითო ჩვენში გულ მტკიე ნეულობა გამო

ფელტონი

ღასრულდა ძველი წელიწადი.

ბევრისთვის ის ძალიან შესანიშნავი იყო, სხვებისთვის კი სრულიად უფერული.

იმ ხალხში, რომლისაც ცხოვრება მაღალს ხარისხზედ ასრულია, ამ დღევანდელ დაკონკილს და თეთრ-წვერა მოხუცს (ასე ხატვენ ძველს წელიწადს) ბევრი საყურადღებო სა მეები ჩაუღენია

მამ მოგიწოდებთ, ერთი „სადღესასრული“ მანც მიირთვით გასრულის წლისა! შეშმარითად ღირსია იგი ამგვარი პატივისცემისა რაინდობაც იმაშია, როდესაც უნდაგროთ დაუმტკიცებთ ვისმეს თქვენს კეთილგანწყობილებას, თორემ თუ ყველამდი ავისებული ხართ მისი წყალობით, საუნჯე სალაროებში აღარ გეტყვათ მისგან ნაბოძები, მაშინ, რასაკვირველია, აქებთ. მაგრამ ამას ფასი არა აქვს.

მრთი ეს გარემოება მარიგებს საბრალო მოხუცთან, და მეორე, უნდა გავტყდეს, ისა, რომ მე სრულიად არა ვითარ სამნიშვნელო მხიარულებას არ მოველოდი მისგან. არ მოველი აგრეთვე არც გაისათ და არც გარდამერმისათ... მე ამითი ის კი არ მინდა ვსტქვა, რომ ჩვენი მაჯის ცემა სამუდამოთ თუ არა, ძალიან დიდი დროით მაინც შეჩერებულა

უნდა გითხრათ უიმედობა საზოგადოათსა ძაველი თვისებათაგანია ადამიანში.

ნიდაგ უიმედო და მოშიშარი კაცთან ბეჯითი და უღებო საქმეც კი გაგიფუტდება, თორემ თუ ცოტა საფრთხილო რამეა, მაშინ ხომ რაღა! ღიკარგება ყველაფერი.

უიმედო ადამიანი საბრალო სულ-დგმულია, ის ნიდაგ დატანჯულია. ის ყოველთვის ოხრავს, ხენვმის, იმტრევის თავს უსარგებლო წარმოდგინებებით, იხეთქს გულ-ღვიძლს ათასნაირი გაფრთხილებით და შიშით. იმის არსებაში ყოველთვის გამოუღვევლად ბუღობს ურიცხვი მცირე დაბრკოლებანი, რომელიც სხვისთვის უმნიშვნელო იქნებოდა, მაგრამ ამ საბრალოს დაჩაგრულს კი გაუწყვეტლათ უხერხულავს გულს და ართმევს უკანასკნელს ისეც შემცირებულს სულის ძალას. წერილი-

„ტივით მოგზაურობა“ და „ქმარი ხუთის ცოლისა“ უნდა ითამაშონ.

ჩვენ შეეცავეთ ერთი ძველი ამბავი, რომელიც ჩვენსავე ბევრს სხვასაც ახლად ეჩვენება. ახლანდელი აუშენებიათ და ხანდახან წარბაზდებენ იმართება თურმე სხვა და სხვა კეთილი. საქმის შესაწავნად, განსაკუთრებით სასწავლებლების სასარგებლოდ. შეშარბილად პატივის ღირსნი არიან ის ხონელები, რომელთაც უყავინოდ და მშვილობიანად სისრულეში მოუყვანიათ ეს საქმეი საქმე. ძალიან გვიყვარს, რომ ეს ამბავი აქამდის ჩვენთვის არავის შეუტყობინებია. მითონ ხონელების მხრით ეს სიჩუმე თავდაბლობასა და საქმის გაუზიადობას უნდა მივაწეროთ; მაგრამ რატომ სხვა ენზე არ გამოჩნდა იმისთანა, რომ ეს ჩვენის ცხოვრების მცირე მაგრამ ბრწყინვალე მოვლენა საქვეყნოდ და სამგალითოდ გამოცხადდებია.

ს. კულაშიდგან გვწერენ, რომ იქაც შესდგომიან სათავართო და საშკოლო სახლის აშენებას. ღიად სსინარულია და სასიქადულია, რომ ამ გვარი ხალხის ამოღობიანდელი საქმე სოფლებიდან იწყება, მაგრამ სასიქად კი უნდა ეყოს ქალაქებს და უმთავრეს ქალაქსაც, საცა უფრო დიდი მოთხოვნილება უნდა იყოს, რომ აქამდის ერთი სათავართო სახლი ვერ აუშენებიათ. ამათში ჩვენებური ვითომ წინა-კაცებიც ძალიან დანაშაული არიან. მითითული მათგანი თავის ბუდესა და სორაში შეფარულია და თავის საკუთარს, პიროვანს სარგებლობას და კმაყოფილებას გარდა არაფერზედ არ ჰფიქრობენ, არაფერზედ არ ზრუნენ.

სახეობილამ იწერებინ, რომ იქ ძალიან სასტიკი ზამთარია, და სიცივე ოცდა ხუთ გრადუსამდის ასულა.

ქვეყნიის მთებში ფორტა გაჩერებულა და აგერ რამდენი ხანია აღარაფერი ამბავი მოგვდის.

მარელში ერთი შესაძრწუნებელი საქმე მომხდარა წასრულ კვირაში: ვილაც მანამდელს სადაცა ადგილები ჰქონია სიცივილივით, და ამის გამო მოსვლიათ თი-

ონ იმ ადგილში საშინელი ჩხუბი. მანამდელს ორივე ძმა ციცივილი მოუტლავს ხანჯლით, და თვითონ კი იმ წამს საპყროვასუა.

სწორეთ ძველი ქართველობა ამ წაიბრათ ხოცავდა ერთმანერთსა, არა? დიდებულ წინაპრებისაგან, რომელნიც შეუპოვრად სწირადენ თავის სიციცხლეს სამშობლოს, და ციცი და დიდებისთვის, ეს საზარელი თვისება, ერთი მეორის ჩება-წყევტად მოვლიათ ჩვენ თავადობას! აფერუ! ამ ნაირს შემთხვევაში სიკვდილიც სასიქადობა, და მკვლელობა ხომ კიდევ უმეტესად.

სამტრედიის სტანციან ავაზაკები დასხმიან რკინის გზის ოსტატს, ქმარი შეკრული დაუტოვებიათ და ცოლი ლუკმა-ლუკმა დაუჩინიათ. მხლა შეიქნება ერთი ყუყანი და გაკვირდება ამაზედ! შიქციოს საზოგადოებამ თავის უმეტრებაში ჰყოფნას ყურადღება მისცეს ყველა საზოგადოების წევრს სწავლა და საქმე და მაშინ ნახეთ როგორ იქვიათად გაიგონებთ ამ ნაირ საზარელ შემთხვევებს.

შეიძლება სთქვას სტატიკოსმა, თუ რამდენი მკვლელობა მოხდება ვასათ იმიტომ, რომ საზოგადოებაში არის ენერჯია და ძალა და თუ ესენი არ მიმართა კაცმა კეთილისადმი, უთუოდ ბოროტებაში ამოქცდებიან.

ჩვენ გვთხოვენ გამოაცხადოთ, რომ „სასოფლო გაზეთის“ რედაქტორის ბ. წყრეთლის სახლგარს გარეთ წასვლის შემდეგ ეს გაზეთი უფ. კ. შმიკაშვილმა ჩაიბარა, რომელიც ამ წლის დამდეგიდანვე იწყებს თავთავის დროზედ ამ გაზეთის გამოცემას და შარმანდელს დანაკლის ნომრებსაც გაუზავენის ყველა სოფლების საზოგადოებას, რომელთაც მანამდის ვგზავნებოდათ.

„სასოფლო გაზეთი“ გამოდის ორკვირაში ერთხელ.

ღირს ერთის წლით: ვაგზავნი— ოთხ მანეთად და გაუგზავნებოდ— სამ მანეთად. ხელის მოწერა მიიღება „სასოფლო გაზეთის“ კანტორაში, სასახლის მეიდანზედ, შაბურავის სახლში, ივანავის ბიბლიოთეკაში.

„დროის“ კორესპონდენცია

ს. შალაღი, 7 იანვარს 1874 წ.

რამდენიმე წლის წინათ, სანამდის დამბას გააკეთებდენ რიონის და სივის პირათ, სა-

ჩინა. იმან ყოველ ნაირად მოინდომა საზოგადო გაჭირების დახმარება და რამდენადმე კიდევაც მიღწია თავის მიზანს. ახალს დროში ეს პირველი შემთხვევა, ეგონებ, როდესაც საზოგადოება ამ ნაირ გულმხურვალეთ იღებს თავის მოძმების უბედურებას.

მოამავალი ისტორიკოსი, უთუოდ ამ წამიდგან აღნიშნავს ქართველობაში ძმური გრძობის გაღვივებას.

მეორე არა ნაკლებათ შესანიშნავ მოვლენათ ჩაითვლება ისა, რომ ჩვენ საზოგადოებას წასრულს წელში პირველად შეეტყუო სიციცხლის და მოძრაობის ნიშანი. მანამდის, თითქო ყველაფერი მიყრუებული იყო, ყველა თავისთვის, თავის სორაში. მაგრამ შარშან გამოჩნდა, რომ საქართველოში საზოგადო აზრიც დაარსებულა, საზოგადო კეთილისადმი ლტოლივლება. მართის სიტყვით; კარგი გამოცდილი კაცი შეატყობდა ჩვენს ხალხს, რომ მაში ყველაფერი სათესურია ცოტ-ცოტათ, რომ მას მოამავალში საინტერესო და ცხოველი ცხოვრება ექნეს.

ცხრა თუ ათის წლის წინეთ ჩვენის საზოგადოების მხახველი კაცი, დღეს იმას თუმცა კი იცნობს, მაგრამ ვასაკვირვალ ცვლილებას კი შეამჩნევს. მის რა დავა ჰქონდა იმ დროში საზოგადო საქმეებისა? მის რა ესმოდა თავის ქვეყნის და თავის მდგომარეობა?

დღეს კი ხშირად შეგვხვდება, რომ რომელიმე სოფელი მაასახლისი ან უბრალო გლეხი მეროპის საქმეებზედ მშვენიერად გემუსაიფებოდეს! როგორ მოგწონთ ეს?! შესანიშნავია, რომ ყოველ საზოგადო საქმეზედ იმ წამსვე სდგება ჩვენში საზოგადო აზრი და შეხედულება.

ნამეტანა, ეგონებ იმის თქმა, რომ ამ ნაირი საზოგადოების წინა ნაბიჯი ქართული ლიტერატურის განმავლობით მოხდა-თქო. შევლამ შენიშნა, უთუოდ, რომ ჩვენმა მწერლობამ, რამდენადაც მას ნებას აძლევდა გარემოება, შეენო უმთავრესს ჩვენი ცხოვრების ნაკულულებებსა და მკითხველი საზოგადოება ლოლიკურად სჯას შეაჩივია ჩვენ ერთი გუნდი ბარათები გვაქვს იმაზედ, თუ როგორის მოუთმენლობით მოვლოდა საზოგადოება „დროის“ სიტყვას ერთ ან მეორე საგანზედ. ან იმაზედ, თუ როგორის შთაბეჭდილებას ახდენდა რომელიმე ჩვენი გაზეთის სტატია. შევლა ეს გვიმტკიცებს, რომ საზოგადოებამ გაიცირა გემომწერლობის მნიშვნელობისა. მს დიდი საქმეა! ამ ხარისხამდე მისული ხალხისათვის „შიში აღარ ჰფერობს კაცი“, თუ კი მას დავა ჰქონდა თავის ნიჭიერების, თავის მოთხოვნილებების გახსნა. და რომ ჩვენი ხალხი ერთი უცხოველეს და საინტერესო ხალხთაგანი იქნება კაცობრიობის სახლობაში, ეს მისი

შინელ მდგომარეობაში იყო ს. შალაღი. მითქმის ყოველ წელიწადს არა ერთხელ გარდმოვილიდნენ ხსენებული მდინარენი; მთელ სოფელში არ დარჩებოდა ისეთი ადგილი, რომ წყალი არ ყოფილიყო; სახლები, პირუტყვის საწყვედევები სულ წყლით აივებოდნენ; საწყალ გლეხებს თავის ცოლ-შვილი მალლა ცხვენზედ მიჰყავდათ და იქ იფარვიდნენ თავს რამდენიმე დღე და ღამე, სანამ წყალი არ დაიკლებდა. ბატი, ქათამი, ღორი და ხნეა, თუ პატრონი ვერ მოასწრებდა რამე საშველს, მიჰქონდა წყალს და იხრჩობოდნენ. მცხოვრებლები ერთი სახლიდამ მეორეში ნავით დადიოდნენ. მართხელ, მახსოვს, მე თვითონ წავედი ნავით სამზარეულო სახლში, თავისუფლათ შევიყვანე კარებში ნავი და სახლში შევედი. მზარეულს ცეცხლი ენთო მიწა დაყრილ და მალლა სვეტებზედ გაჩერებულ ჩელტზედ, სადაც დღე და ღამე მოუცილებლათ რჩებოდა თავის მასალებით და ხელაჭურჭლით. წყლობის შემდეგ კიდევ უარესი სანახავი იყო შალაღი: რიონი და სივი ხშირათ დასტოვებდენ მოტანილ მძოვრს, ტბებს. მსენი მცხუნვარე მზისგან ჰსცემდნენ საშინელს და საწამალე სუნს. აქედამ წარმოსდგებოდა ცივება, ცხელება და სხვა ათას ნაირი სნეულება, არა თუ კაცის, არამედ პირუტყვისაც. ამ საშინელის მდგომარეობიდან გამოსრულს სოფელს ისევ მოვლის უწინდელი მისი ბედი: რიონმა რამოდენიმე ადგილას მოგლიჯა დამბა და როგორც უწინ ისევ თავისუფლათ აპირებს გადმოვლას, პირველ მომატებისათანავე...

ნინო ჭვანიას ასული.

ს. მეგუთი, დეკემბ. 1873 წ.

მუთაისის მახლობლად, შეიღს თუ რვა ვერსტზედ მოშორებით, არის ერთი დიდი სოფელი, სახელდობ მეგუთი. ამ სოფელს აქვს ერთი ძველის არქიტექტურის ქვით-კირის ეკლესია, მაგრამ ისე პატარა, რომ მრევლის მეთედს ნაწილსაც ვერ დაიტევს.

ახალი ცხოვრების დასაწყისისაგან სჩანს. ამ ახალს ცხოვრებას ბევრი უფარვისი და მევენეელი ბალახ-ბუღაბი ამოყოლია, მაგრამ ამისგან ჩვენ — შეწვენითა ღვთისათა და მკითხველის გონიერებისათა — განვათავისუფლებთ საზოგადოებას. მს საძაგელი მცენარეები ახალ-თაობის სახელით ვინ იცის რა ბოროტებას და სიგლახაკეს არ სჩადიან!... მოვედები ახალი აზრი ახალი თაობისგან ვერცელდება პირველად. თუ ხალხს დარწმუნება დაეკარგება, ვეღარ დაანდობს გულს ახალი თაობის კაცს, იმ შიშით, რომ ის მას ან უღალატებს ან გაფრცქნის სულიდგან ხორცამდი, მაშინ რაღა განმავლობა და ძლიერება დარჩენია ხელში ახალ თაობას? აი, განსაკუთრებით ამ მიზეზის გამო განსხვავებული ყურადღება იქნება მიქცეული ჩვენგან ყალბ წარმომადგენლებზედ ჩვენის მიმართულებისა. ძიდევ ვიმეორებთ: უფალნო, შეიკავეთ თავი!

* *

არა! მს როგორი მოსათმენია აბა? ბუღრით თაი და ახალი თაობის სახელით იფარვენ ისეთ საქმეებს, როგორც, მაგალითად, ბატონ-ყმობის სამართლიანობას, თავად-აზნაურობის ინტერესის გაერცვლებას, თუ გინდის სხვა წოდების საენებელიც იყოს, და სხვა ამისთანაებსა! ჩვენ განვაცხადებთ საქვეყნოდ, რომ ყველა ქართველი კაცი, აზნაური,

სოფელზედ, მრევლის მღვდლებზედ და მრევლზედ იმდენზე მოშორებულად, რომ შრომობნი მათგანი ვერ გაიგონებენ ზარების ხმა-სა, რადგანაც ისინი სახლობენ გზნბნეულნი აქა-იქ ხუთი ვერსტის სივრცეზედ. მოახუცებულნი და ბავშვნი ზამთრობით ვერ მიდიან ეკლესიაზე წირვა-ლოცვის დროსა და ვერგეთეე ზაფხულობით წვიმიანობისა და ტალახის დროსა. რიცხვი მრევლისა შედგება სამას ოც კომლამდის. — მოვლად სამღვდელ-ლო ეპისკოპოსი ბაბრიელ დიდის ხნით აგონებს მრევლს, რომ შემოვრე ადგილს ახალი უერცვლესი და უმჯობესი ეკლესია ააშენოს, გამოურჩია კიდევცა ადგილი სოფლის შუა გულს. მაგრამ მრევლს საძნელოდ ეჩვენა ძველი ეკლესიის დატოვება და ახლის აშენება. მრევლი ამბობდა: მამა-ჩვენები, პაპები და პაპის პაპები არიან დასაფლავებული ძველის ეკლესიის ეზოში, რომლის გაუქმების შემდეგ ჩვენ მოვაკლდებით ჩვენს საკუთარს სასაფლაოსა და გარდა ამისა ჩვენი ალაპები, საკურთხი, ტაბლები, წირეები და ლოცვები მოსპობათ ჩვენს ძველს მკვდრებს და საუკუნო დავიწყებას მიეცემიანო. — მოვლად სამღვდელთა განუშარტა მრევლს, რომ ძველი ეკლესია დასტოვონ მთელათ და შეუხებულად და იქონიონ იგი სასაფლაო საყდრად. მაშინ ეკლესიაში საშუადამოდ არ გაუქმდება ღვთის მსახურება; იქ მიცვალებულთ დამარხვის დროს წირვა-ლოცვა უნდა იქნეს. ამ განმარტების შემდეგ მრევლმა იფიქრა, გადმოიფიქრა, საჯა და გადმოსაჯა და ბოლოს ერთხმათ გადასწყვიტა ახალი ეკლესიის აშენება. მაგრამ ამის შემდეგაც ახალი დაბრკოლება გამოჩნდა. პირად შრომაზედ ყველანი მზად იყვნენ, მაგრამ უფუფრობამ დააფიქრა.

ბამონდნენ იმისთანა პირნი, რომელნიც მრევლს შემდეგს ურჩევდნენ: ჩვენ ვლდესასწაულობთ მეოთხესა კვირასა, მრისტეს აღდგომის შემდეგ. ამ დღესასწაულობას არა აქვს არა ვითარი ღირსი ხსოვნისა ისტორიული მნიშვნელობა, არ არის დღეს წმიდის შიორგისა, რომლის სახელსა ზედაც

თავადი, გლეხი, ბერი, თუ ვაჭარი, ჩვენთვის თანასწორია. ჩვენ გვსურს და ვსცდილობთ, რომ კეთილდღეობა მოენიჭოს, განათლების ნაყოფით ისარგებლოს მთელმა საქართველოს ხალხმა და არა რომელიმე წოდებამ მართო. ჩვენ ვერასოდეს ვერ შეუთვისდებით იმ აზრს, რომ ერთი ნაწილი საზოგადოებისა სჩაგრადეს მეორესა. ჩვენ გვინდა თანასწორე შრომისთვის თანასწორე დასაჩუქრებაც და წესდეს, რომ ის, ვინც არაფერს აკეთებს, დარჩეს უმოწყალოდ; ანუ უკეთა ვსთქვით: ყოველი ხე, რომელმან არა გამოიღოს ნაყოფი კეთილი, მოეკვეთოს და ცეცხლსა ზედა დაედასა. ამ უნგარო განჩინებას რაღა დავმატებ?

მეგუთი.

(მს საახალწლო ფელტონი პირველს ამ თვის რიცხვებში ერთის შოთი-თილისის რკინის-გზის სტანციიდან გამოგზავნილი, ჩვენ მივიღეთ 18 იანვარს.)

უცხო ქვეყნები

მსანია

აშენებულა ჩენი ძეგლი სამრევლო ეკლესია. ამ დღესასწაულობაზედ მოდიან ჩენთან მოწვეულნი და უფრო მოუწვეველნი სტუმარნი, ღვინობენ და შექცევან სამის დღის განმავლობაში. მასინდობაზე მოგედის ხარჯი, ვართ სტუმართ-მოყვარენი და ვმეცადინებთ ერთი მეორის გადაჭარბებასა მასინდობის უხეობით. მართალია, რომ ზოგნი ჩენგანნი შეძლებულნი არიან, მაგრამ უმრავლესობა ღარიბია. ისინი პატივის-მოყვარებისა გამო სწვევენ ხარჯს შეძლებულთა თანაწორად, ვარდებიან ამის გამო ელში და წლითა წლად თან და თან ღარიბდებიან, ეს დღესასწაულობის დღეები ყოველთვის აპრილის თვეში შეხედებიან, როცა გაცხარებული მუშაობა არის; ამ დროს ეკარგავენ დაუბრუნებელად; გარდა ამისა სტუმართ მასინდობაზე თითოეულს ჩენგანსა გვეხარჯვის, თუ არ მეტი, თითო თუმანი მაინცა ნაღდი ფული მოუცილებელად საჭირო ხორაგისა და მეტადრე ღვინის საყიდლად, რომლის მოსაგალი მოისპო ჩენში აგეროცი წელიწადი განდგება და ურომლისოთ ჩენში მასინდობა მასინდობათ არ შეირაცხება. მოდით ავიღოთ ხელი ამ დღესასწაულობაზე, დაგვჩვენა წელიწადში სამას ოცი თუმანი; ფულების შეკრებისათვის გამოვიჩიოთ რაოდენიმე კაცი, რომელთაც ვიცნობდეთ კეთილ-სინდისიანთ, პირუთნოთ, უნაგაროთ და საიმედოთ, მივანდოთ მათ შედგენა გავწრილობისა, რომელმა კომლმა თუ რამოტელი, შეძლებისამებრ, უნდა შემოიტანოს ფული. იმედი არის, რომ ამ სამას ოც თუმანს ორი წლის განმავლობაში ადვილად შეეკრებთ შრომით და ამ ფულებით აღავშენოთ ეკლესია. თუ ეს არ გვეყოფა მესამე წელსაც შევაგროვოთ ხუთ-ხუთი მანეთი კომლზე და მაშინ, უეჭველია, ეკლესია გათავდება. ახალი ეკლესია ვაკურთხებინოთ სახელსა ზედა წმიდა ნინა ქართველთ-განმანათლებელისა და მოციქულთა თანასწორისა და პატივის ცემისათვის მისისა დაესდეთ დღესასწაულობისათვის ერთი დღე, სახელდობ 14 იანვარი, რადგან ამ დღეს მოიხსენებენ მთელი საქართველოს ეკლესია ღვაწლსა და მიცვალებასა მისსა. ნინას სახელსა ზედა სამრევლო ეკლესია მთელს იმერეთში, ბურიაში და სამეგრელოში არ არის და იშვიათად იპოვება იმისთანა პირი, სასულიერო პირებს გარდა, მეტადრე მდაბალს ხალხში, რომელმაც იცოდეს ღვაწლი წმიდისა ნინასი. ამას გარდა ამ დროს ჩვენ ყველანი მოკლილი ვიქნებით შინაურის მუშაობისაგან და დღესასწაულებსაც სამის დღის ნაცვლად ერთ დღეს გავთავებთ.

ეს წინადადება მიიღო მრევლმა პატივის-ღებაში და ისურვა მოსპობა საზრახისი სახელის მქონებელის დღესასწაულობისა და დაწესება ფულის შეგროვებისა ამავე ჩოგას წელში. შეადგინეს ორი ქალაქი, მათგანი ერთი წარუდგინეს მწყემსთ-მთავარსა და მეორე მისცეს ადგილობრივს მამასახლისს. პირველმა სოფლის თხოვნისამებრ მოახდინა განკარგულება გამოცხადებისათვის ეკლესიათა შინა ქალაქისა და სოფლებთა და უკანასკნელმა მისწერა სხვა სოფლების მამასახლისებს, რომ სოფელს ზეგუთს მოვსპეტ ძველი დღესასწაულობა და ნაცვლად ესა და ეს დღე დაენიშნეთო.

მეგუთელი მორქაშვილი.

— სერბანოს მიუყვია ხელი კიდევაც სამოქალაქო უფლებების მოსახზობად. პირველად იმას აღუქრძალავს საზოგადო კრებები, მმართველობის წინააღმდეგი გაზეთი და ჟურნალები, დაუდგენია მადრიდში სამხედრო მდგომარეობა და სხვ.

ქასტელარის პარტია ყველა ამ ამბებს გარდაუუყურებს თურმე და ამბობს, ჩვენ არ გვსურს წინააღმდეგე მმართველობას, რომ ამით იმას არ ვათქვევინათ, რესპუბლიკელი პარტიის ბრალია, თორემ წესიერებას დაემყარებდითო.

ისეთი ძველი ინტრიგანი, როგორც სერბანო, აბა რა თავისუფლების დამცველი კაცია, რომ იმან ბედნიერება და სიკაცხლე მოჰფინოს მსანის ხალხს?

— ის ღენერალი პავია, რომელმაც ხალხის წარმომადგენელი დეპუტატები დააბნია თავის სალდათების მუხებშითა, დღეს პატივსაცემელად და თავმომწონეთ დასაქმირბს მადრიდის ქუჩებში! მსეც ახალი განდიდება ძალისა და თვით-მნებელობისა!

იტალია

— იტალიელი გაზეთები ძალიან მუქარას უტყობდებენ საფრანგეთის მმართველობას, თუ კი ის რომის პაპის უფლებების აღდგენას დაპირებს. საზოგადოთ ამ ბოლოს დროს იტალია მერმანის უახლოვდება და ამით რამდენიც არ იყოს აჩერებს ლეგიტიმისტების მოუთმენელობას პაპის წყვეტაზედ.

— მარბაღლის უხალხუბობა ერთი საზოგადოების ადრესზე: „მომწყინდა მეც ამდენი ლაპარაკი“. ალბათ „იტალიელი პატრიოტი“ საქმეს მოვლის მალე!

საზრახებითი

— მაკ-მაჰონის მმართველობა სულ უფრო მეტს და მეტს ნაბიჯებს აღდგამს მონარხიული წესისაკენ. მაგალითად, ეხლა მთელ საფრანგეთში აღმორჩევა ქალაქის და სოფლის თავებისა მოუსპიათ და მართველობა თითონ დანიშნავს იმათ.

რასაკვირველია, ეს ღრობითი რეაქცია, და ყველა ამ გადაწყვეტილებებს ექნება ძალა მხოლოდ ახალი ნაციონალური კრების შეყრამდი. მაგრამ მანემდი რათ იტყვენ სამუდამოთ თავის სახელს და აძულებენ ხალხს თავს მონარხიულები, გაუგებარია? პაი ხუმრობაა, თუ მმართველობა ათიოდე სასტიკი კანონით ჰვიქრობს, ძლიერი ხალხის წინ მსვლელობა შეაჩეროს.

პარიზი, 15 იანვარს 1874 წ.

დღესასწაულები გათავდა. აღარც ბულვარებზე და ქუჩებში, აღარც კაფეებში და თეატრებში ისეთი მოძრაობა და ხალხის გვერდების მტვრევა აღარ არის, როგორც ამ ორი წასული კვირის განმავლობაში იყო.

ბალ-მასკების, თეატრებისა და სხვა ამგვარი საგნების ნაცვლად, ხალხს სხვა რამე შეექნა სალაპარაკოდ:

წასულ ხუთშაბათს ნაციონალური კრება გაიხსნა. პირველი საგანი, რომელზედაც კრებას უნდა მოელაპარაკნა, იყო მმართველობისაგან წარდგენილი ახალი კანონი მერების თაობაზე და ეხლა ყველანი ამაზედ ლაპარაკობენ და გაცხარებით სჯიან.

და მართლაც, ეს ისეთი საგანია, რომელზედაც ცხარე ლაპარაკი და ბანას ღირს, საქმე აი რაში მდგომარეობს:

მთელი საფრანგეთი, დიდი რევოლიუციის შემდეგ, 85 თუ 86 დეპარტამენტად არის გაყოფილი, როგორც, ეს თქვათ, რუსეთი გუბერნიებად და თითოეულ დეპარტამენტს თავის პრეფექტი (გუბერნატორი) ჰყავს. ამას

გარდა ყოველი დეპარტამენტი 400—500 კომმუნად ანუ საზოგადოებად არის დაყოფილი. ამ კომმუნების შინაგან საოჯახო საქმეებს (მაგ. შკოლებს, გზებს, ხიდებს და სხ.) განაგებს მუნიციპალური რჩევა, რომელიც ხალხისაგან არის ამორჩეული და იმის თავსმჯდომარე ანუ მერი, რომელსაც თვითონ ეს რჩევა არჩევს თავის წევრებში. მერს ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, არა თუ მარტო თავის საზოგადოების შინაგან საქმეებში, არამედ საფრანგეთის პოლიტიკურ საქმეებშიაც, ამიტომ რომ ნაციონალური კრების დეპუტატების ამორჩევის დროს, ის ამომრჩეველი კომისიის თავსმჯდომარეა და დიდი გავლენა აქვს ხალხზე.

როგორც ზევით ვთქვი, დღემდე მერს თვითონ ხალხისაგან ამორჩეული მუნიციპალის რჩევა ნიშნავდა და ნიშნავს კიდევ. მთავრობას უფლება აქვს გარდაყენოს რომელიმე მერი, მაგრამ იმის შემკედრე მეორე მერი კი იქვე ამ რჩევამ უნდა დანიშნოს, უთუოთ თავის წევრებისაგან. ამ ნაირად თავის შინაგანი საქმეების გამგებლად ხალხი თვითონვე ირჩევს ისეთ პატივცემულ პირებს, რომლებიც პატიოსნების, სამართლიანობის, კეთილ-გონიერებისა და თავის ინტერესების დაცვის იმედი და ნდობა აქვს.

ახალი კანონის პროექტის ძალით, რომელზედაც ეხლა მოლაპარაკება ნაციონალურ კრებაში, ბროჰლის მმართველობას ჰსურს ამგვარი წყობილობა ჩაისპოს; ის კარგათ გრძნობს, რომ ხალხისაგან ამორჩეული მერები არც დეპუტატებს ამორჩევის დროს და არც ერთს სხვა შემთხვევაში თავის გავლენას და ზნეობით ძალას სრულებით ეხლანდელი მმართველობის სასარგებლოდ არ მოიხმარებენ.

ამიტომაც იმან შემოიტანა კრებაში ახალი კანონი, რომლის ძლითაც ჰსურს, რომ მერები (პატარა ქალაქებში და სოფლებში) პრეფექტისაგან უნდა იქნენ დანიშნულნი და ან (დიდი ქალაქებში) თვითონ რესპუბლიკის პრეზიდენტისაგანაა. რასაკვირველია, როდესაც მერი მთავრობისაგან იქნება დანიშნული, მაშინ ის, სალა-უნებურად, ყოველ იმის განკარგულებას ასრულებს, ყოველთვის ისე მოიქცევა, როგორც მმართველობას ესაიამოვნება, ევდება, რომ, ამორჩევის დროს, ისეთი კნლიდატები ააჩიოს ხალხმა, რომელსაც მმართველობის მხარე უჭირავს (ოფიციალური კანდიდატურა),— ერთი სიტყვით, ის იქნება მმართველობის ყურ-მოჭრილი ყმა.

ამ კანონის მიღებით საფრანგეთის ხალხს ერთი უმთავრესთაგანი უფლება წაერთმევა და ეხლანდელი მმართველობა კიდევ უფრო მძიმედ დააწვება იმას კსერზე, რადგან, ოფიციალური დეპუტატებისაგან შემდგარ ნაციონალურ კრებაში, ყველა თავის განკარგულებას და განზრახვას შეასრულებს.

ამიტომაც ისე ეწინააღმდეგება ამ კანონის მიღებას მთელი საფრანგეთის რესპუბლიკური პარტია, როგორც ნაციონალურ კრებაში, აგრეთვე ჟურნალისტიკაში.

ამ მერების დანიშნის თაობაზე შეტანილმა კანონმა კინაღამ ახლანდელი მმართველობა თან არ უგადიტანა.

ბაიხსნა თუ არა ნაციონალური კრების სხდომები წასულ ხუთშაბათს, მმართველობამ წინადადება შეიტანა, რომ ამ საგანზე ეხლაცე მოილაპარაკოს კრებამაო. რესპუბლიკელი პარტია და ზოგიერთი ლეგიტიმისტები, ამის წინააღმდეგ, თხოულობდნენ, რომ ამ კანონზედაც მაშინ ყოფილიყო მოლაპარაკება, როდესაც საზოგადოთ კონსტი-

ტუციურ კანონებზე შეიქნებოდა სჯა. როდესაც ამაზე კენჭის ყრა მოხდა, ამორჩეული რომ უმრავლესობა (42 ხმის) მარცხენა მხარეს დარჩა (მმართველობის-მოწინააღმდეგე რესპუბლიკელებს).

პარლამენტალური ჩვეულება თხოულობს, რომ, როდესაც, რომელსამე საგანზე მოლაპარაკების დროს, მმართველობის წინააღმდეგი პარტია იმარჯვებს, სამინისტრო უთუოთ უნდა დაეთხოვოს სამსახურს და მმართველობის პირველმა პირმა ახალი სამინისტრო უნდა ამოიჩიოს იმ პარტიისაგან, რომელთაც გაიმარჯვებს.

ბროჰლის სამინისტრომაც ვითომ მოინდომა ამ გონიერი ჩვეულების დაცვა და ხუთშაბათ საღამოსვე თავის ანხანაგებით დათხოვების სურვილი განაცხადა რესპუბლიკის პრეზიდენტთან. მაგრამ მაკ-მაჰონმა გამოუცხადა სამინისტროს, რომ, რადგან კენჭის ყრა საიდუმლო იყო და არ ვიცო, რომელ პარტიამ გაიმარჯვაო, ამის გამო ხელმეორეთ დაუფარავი კენჭის ყრა უნდა მოხდეს და მანამ თქვენი დათხოვნა არ შეიძლებაო.

მეორე კენჭის ყრა მართლა მოხდა ამ ორშაბათს და ჰოი, საკვირველება! მხლა სამინისტროს სასარგებლოდ ოცდა ცხრამეტი ხმა მომეტებული გამოჩნდა.

აი ნამდვილი პარლამენტური წესები ეხლანდელი საფრანგეთის მმართველობისა და იმის მონარხიული კრებისა! დღეს ერთს სწყევტენ, ხვალ სრულებით იმის წინააღმდეგს. მოდი და ამის შემდეგ ხალხს რაიმე პატივი და რწმუნება ექნეს ამგვარი თავის გამგებლებისა!

ბუშინ წინ ლუი-ბლანმა, პრისტოჭლმა და ზოგიერთ სხვა რესპუბლიკელ დეპუტატებმა მშვენიერი სიტყვები წარმოთქვეს ნაციონალური კრების სხდომაზე მერების შესახების კანონის წინააღმდეგ და სხვა და სხვა მხრით დაამტკიცეს, თუ რამდენი ენების მოტანა შეუძლია ამ კანონის მიღებას ხალხისათვის, თუ რა უზრო და რეტროგრადულია ის და რა განზრახვით აპირებს მმართველობა ამ კანონის შემოღებას.

მაგრამ, როგორც დღევანდელი „რაპპელი“ ამბობს, ამგვარი მჭევრმეტყველური აზრები, ამისთანა ლოლიკური სიტყვები და დამტკიცებები ეხლანდელი მმართველობის წარმომადგენლებისა და ნაციონალური კრების გაყინულ ტენის ვერ აღძრავს და ვერ გამოუცვლის ადამის-წლის გაცვავებულ აზრებს!

დღეს-ხვალ ეს მძიმე საქმე გადაწყდება და შემდეგ წერილში, იმედი მაქვს, ეს გადაწყვეტილება გაცნობოთ.

ს. მესხი.

ნარკვი

— ჩინეთის მმართველობას ას ორმოცი ყმაწვილი გაუგზავნია ამერიკაში განათლების მისაღებად.

— მარტო ლონდონი, ერთად ერთი ქალაქი, პოლიციამდე ხარჯავს ექვს მილიონ მანეთს ე.ი. მთელი ძავეასისი შემოსავალზედ მეტს.

— საკვირველს ავთამყოფს აქიმობს ეხლა თურმე ერთი პარიჟელი ექიმი. პაციენტი 18 წლის ქალია, რომელიც დღე ვერაფერს ხედავს, მაგრამ დამე კი მშვენიერად იხედება თურმე. ამ ქალს გვარიან კარგ ბნელში შეუძლია თავისუფლად წერა-კითხვა და დღე კი, თუ სქელი ლეჩაქი არ აიფარა თავპირზე, იმ წამს თვალები და თავი ასტკივდება.

სამართალი

ნ. ნიკოლაძის საქმე

ამ იანერის ჩივილებს მუთისის მხარის სამსახურლოში განიხილეს აპელაციური წესით საქმე ნ. ნიკოლაძისა, რომელსაც აბრადებენ მუთისის მხარის სამსახურლოს შეურაცხყოფელი სიტყვების ჩართვას აპელაციური საჩივარში მუთისის საქმის გამო.

ეს საქმე მუთისის მხარის სამსახურლოს შეურაცხებაზედ ჯერ განხილული იყო მუთისის მომრიგებელ სამსახურლოში, რომელმანაც ნ. ნიკოლაძეს სამი თვის ვადით შეპყრობა განუჩინა და თავისი განჩინებები შემდეგ აზრებზედ დაყარა:

„ზოგიერთი ნიკოლაძის აპელაციური საჩივრის სიტყვები შეურაცხყოფელია თითქმის კერძობითი პირისაც, მეტადვე სამსახურლოს პატივისა და ღირსების შეურაცხებაზედ უნდა ჩათვალოს. შეურაცხველი არაფერ არ არის, მაგრამ როგორ შეიძლება, რომ სამსახურლოს შეურაცხება უსინდისობას მიეწეროს, როგორ შეიძლება ითქვას, რომ სამსახურლომ შეცთოთა მოახერხაო. ეს ნიკოლაძის მხრით განგებ ნათქვამია, რომ ამით სამსახურლო გაუუპატიურებია.

როგორ არ იცოდა ნიკოლაძემ, რომ ის ფელტონურ სტატის არ სწერდა, არამედ ოფიციალურ ქალაქს, აპელაცია იმ ნიკოლაძის არის დაწერილი, რომ შეუძლებელია იმის დაწერის არ სკოდნოდეს თავის ნაწერი სიტყვების აზრი და განგებ არ ეხმაროს შეურაცხყოფელი სიტყვები.

ამ ნაირი დანაშაულობისათვის კანონი სასჯელი ორას მანეთამდის ჯარიმასა სდებს ან შეპყრობას სამი კვირიდან სამს თვემდე. შოველი სასჯელი საგრძნობი უნდა იყოს დამნაშავესათვის. ნიკოლაძე შეძლებული კაცია ორასი მანეთის ჯარიმად დადებს ის სულ ვერ იგონებს და კიდევ ჩივილს ამ გეგისავე კუდ საქმეს.

სხვადას, რომ ამ ორი საჯელისაგან უნდა გაეჩინოს მას მგორე, რაცა შეეხება სასჯელის ზომას, ნიკოლაძეს უნდა დაენიშნოს უმეტესი სასჯელი და არა უმცირესთაგანი, რადგანაც ამ საქმეში დანაშაულობის არა შემამსუბუქებელი, არამედ გაძალიდებული გარემოებანი სჩანან.

დაწესებულს ვადაზედ ნ. ნიკოლაძემ შეიტანა ამ მომრიგებელი მსახურლოს გარდაწვევითლებზედ შემდეგი აპელაციური საჩივარი:

მუთისის მხარის სამსახურლომ მოახერხა მუთისის სამსახურლო პალატას, რომ სიტყვები, რომელიც მე ვინაზედ აპელაციური საჩივარში ამ სამსახურლოს ერთს გადაწვევითლებზედ, სამსახურლოს პატივისა და ღირსების შეურაცხყოფელი არისო. ამის გამო სამსახურლო პალატამ გარდასცა ჩემი საჩივარი პალატის პროკურორს, რომელმანაც ჩემზედ სამსახურლო დევნულება დაიწყო. ეს დევნულება გათავდა იმით, რომ მე სამის თვის დაწვევდა გამიჩინეს.

რადგანაც ვნებდ, რომ ამნაირი ბრალდება სრულიად უსაფუძვლოა და ამისგან სამსახურლოს გარდაწვევითლება უსამართლოდ მიჩნევა, მე იძულებული ვარ შემოვიტანო საჩივარი ამ განჩინებელ იმავე სამსახურლოში, რომელმანაც თავისი თავი შეურაცხყოფილად იცნო და მიესცე გასარჩევად ის საქმე, რომელიც თვითონ ამ სამსახურლოს შეეხება. და თუმცა არაფერ არ შეუძლიან და არც არაფერ უნდა იყოს თავისი საქმის მსახური, თუმცა ვასაჯარია ერთსა და იმავე დროს მომჩივნად და მსახურლოდ ყოფნა, მაგრამ სხვა ღონე არ არის; ამ ჩემს მაინებელს ვარემოებამი უნდა ჩავდგე და იმისი სამძიო მხარეები ავიტანო. ამისგან მე წარმოვიდგენ, რომ მე ვდგევარ იმისთანა მსახურლებას წინაშე, რომელიც შემკული არიან ყოველი თვისებებით, ასე გულდასმით და მკაცრად რომ ეძიებდა სამსახურლო წესდება, — იმისთანა მსახურლების წინაშე, რომელიც არიან მიუდგომელი, სამართლიანი, პიროვნებებთა და უსწერობას მოკლებული, — და წარუდგენ სამსახურლოს საფუძვლებსა და დამტკიცებებს ჩემზედ შემდგარი განჩინების უსამართლობაზედ.

საჩივარი, რომელშიც ჩართულია შეურაცხებითად წოდებული სიტყვები, მე დავწერე მუთისის მხარის სამსახურლოს გარდაწვევითლებზედ ნოვოსელსკის მხრით მუთისის საქმე ნახშირის მებატონეთაგან 52 ათასი მანეთის ძიებისაგან. მხარის სა-

სამართლომ გარდაწყვიტა მამინ, რომ ამ მებატონეთაგან 52 ათასი მანეთი გარდასდესო და მუთისის მამულს აღკვეთილება დაადე. ეს განჩინებ მე უსაფუძვლოდ და უწყისოდ მიჩნევა და მუთისის სამსახურლო პალატის გარდაწყვეტილებამ დამტკიცა, რომ მე მართალი ვიყავ ამში: მუთისის მხარის სამსახურლოს განჩინებ სრულიად უსაფუძვლოა და ამასთანავე იმეგარად, რომ პალატამ მხარის სამსახურლოგან მოყვანილი საბუთები დარღვევის ღირსიც არ ვახსნა. მაშასადამე მხარის სამსახურლომ შეადგინა უსაფუძვლო, კანონების შეუფერებელი განჩინებ, რომელიც არღვევდა მართალი მხარის სარგებლობას. ძლიერ შესაძლოა, რომ სანამ პალატა თავის განჩინებ შეადგენდა, მხარის სამსახურლომ დარწმუნებული იყო თავის საკუთარი განჩინების საფუძვლიანობაზედ და თავნებდურად და უსამართლოდ ჰპოვებდა მისი განჩინების წინააღმდეგს ჩემს აზრს; ჩემის აზრით ეს იყო იმისი მიზნა, რომ მხარის სამსახურლომ ჩემი სიტყვები იწყინა და ითხოვა, რომ მე პაუზის მებეღობითი სასჯელი დამდებოდა. მაგრამ პალატის განჩინების შემდეგ, რომელმანაც ჩემი აზრის საფუძვლიანობა და მხარის სამსახურლოს განჩინების უსაფუძვლობა დამტკიცა, წყენა უადგილო უნდა ყოფილიყო. პალატის განჩინების შემდეგ, თუ კი ვისმესგან უნდა მოეთხოვებოდა პაუზის მებეღობა, ჩემგან კი არ უნდა მოეთხოვებოდა, არამედ იმისგან, ვინც თავის უსაფუძვლო განჩინებით შეურაცხყო მართალი მხარის ძლიერ ძვირფასი და უპატივსი სარგებლობა. პაუზის მებეღობასა და სასჯელს დამნაშავეს გასწორება და სინანული უნდა მოსდევდეს, — მაგრამ მე არა-თუ არ შემიძლია ვინანო ის, რომ მე მოუშალე თუკი სიტყვით უსამართლობის ასრულებას, და შევეწიე ჭეშმარიტების აღდგინებას, არამედ მე ყოველთვის ბედნიერებად მივიტოვო, თუ შემდეგაც შემდგებამ გვარი საქმის ასრულება.

თით ჩემის მოქმედების სიტყვად ამტკიცებს, რომ მე ღრმად შეძრწუნებული ვიყავ სამსახურლოს უსაფუძვლო განჩინებით და ძალიან გულთთ მიმდრდა ჭეშმარიტების აღდგინება. ეს გრძნობა სრულიად არ ჩამოგაგს სინანულის და მე დარწმუნებული ვარ, რომ ამ საქმეში სინანული თვით მხარის სამსახურლოს მართებს, რომელმანაც შეადგინა უსაფუძვლო განჩინებ, საჩივნიეროდ სისრულეში მოუყვანელი. მე სრულიად არ ვსცდილობ, მხარის სამსახურლოს გულში სინანული აღვიძრა, მაგრამ უნდა გამოვტყდე, რომ, სულ რომ ცოტა ვსქევათ, ხალხარია, როცა ხსენებულის სამსახურლომ მდგომარეობაში მყოფი თავის შეცდომას არ აღიარებს და ამასთანავე იმის დასჯასაც მოითხოვს, ვინც პირველად იმის შეცდომა ამხილა (თუმცა, მართალია, ცოტად მკაცრად) და ამ შეცდომის შედეგები დაგვანახა.

სხვა შევალ იმის განხილვაში თუ რამდენად საფუძვლიანი ჩემი ბრალდებულება უნდა შევიჩინო, რომ საჩივარში, როგორცა ვიყავი იმის უსაფუძვლობაში, არ შეიძლება აქაიქ თითო ორას სიტყვის ამოღება და იმათ საფუძველზედ მსჯელობის დამყარება. ჩემი საჩივრის საზოგადო აზრი და საფუძველი ის იყო, რომ მე დამტკიცებინა — და კიდევ დავამტკიცე — რომ მუთისის მხარის სამსახურლომ არ იცოდა მრავალი ნოვოსელსკის ძიების და თვითონ სამსახურლოს განჩინების დაზარალებული კანონები. ეს განჩინება უნდა სწავლიყო ან ჩემგან მოყვანილის კანონების უცოდინარობისგან და ან იმისგან რომ ამ კანონებით ხელმძღვანელობდა არ სურდათ. პირველს შემთხვევაში ეს შეცდომა იქნებოდა, ძალიან საწუხარო, და თითქმის შეუღობარი შეცდომა, ამიტომ რომ კანონის უცოდინარობით თავის მართლება არაფერ არ შეუძლიან და მტკიცებ იმს, რომლის დანიშნულება საზოგადო ცხოვრებაში არის მხოლოდ კანონების ცოდნა და იმათი განჩინებებით თავის მოხმარება, და მეორე შემთხვევაში ეს განჩინებ უსინდისობა იქნებოდა მე ჩემს საჩივარში ვამტკიცებდ, რომ მხარის სამსახურლომ განჩინებ კანონების უცოდინარობით შეადგინა მეთქი. მუ მხარის სამსახურლოს ეს აზრი თავის შეურაცხყოფილად და უსამართლოდ ეჩვენება იმან უნდა დამტკიცოს, რომ კანონები იცოდა, და განგებ უკანონო განჩინება შეადგინა. მაგრამ ეს ხომ ათასჯერ უფრო შეურაცხყოფელია იმისი და მე ჩემის მხრით არაოდეს არ ვამტკიცებდი, და ვსლაც ხელს ვიღებ ამგვარს დამტკიცებაზედ. ან ერთ აზრზედ უნდა დავადგეთ, ან მეორეზედ, სხვა გზა არ არის და მე ძალიან მიამება, თუ მხარის სამსახურ-

ლო ჩემი საქმის განჩინებ სხვა-ნაირად ამიხსნის.

მაშასადამე რამდენიმე ცალკ-ცალკე აღებული ფრაზების სიტყვებს მთელი საჩივრის უმთავრეს აზრთან შეკავშირებით შეკარგება ის განვიადებული მნიშვნელობა, რომელიც იმათ იქნებოდა, თუ რომ თითოეულს იმ ფრაზათაგან ცალკ-ცალკე განვიხილავთ. მაგრამ თითქმის ყველა ეს ფრაზები კიდევ იმისგანაა სრულიად უმნიშვნელო, რომ ისინი მიუდგომელი კაცის თვალში საზოგადო აზრით, და აფორიზმები არიან, და ცარევა-კაცულ სამსახურლოს იმდენად შეეხება, რამდენადაც ქუთათურს. მოვიყვან მაგალითად ერთს ამ შეურაცხყოფელ ფრაზათაგანს: „საჩივარში მე ვსწერდი, რომ კანონთ-მდებელის აზრით სამსახურლომ მომჩივანთ სიამართლებზედ ანუ სიმტყუენზედ მიუდგომელი და კეთილსინდისიანი მსჯელობა უნდა წარმოისტყვას, მსჯელობა, დაფუძნებული ყველა საქმის გარემოების საერთოდ და დიდის ყურადღებით განხილვაზედ, და არა ალა-ალად, რომ სამსახურლო არ მოსტყუედეს იმით, რომ ერთმა მეორე მხარე ოსტატურად მოატყუა და ამ მოტყუების დროს დაწესებული ფორმების ზედმიწევნითი ცოდნა გამოიჩინა.“ მე მგონია, რომ ეს სიტყვები სრულიად არ არიან მუთისის სამსახურლოს პატივისა და ღირსების შეურაცხყოფელი, ამიტომ რომ ეს სიტყვები მხოლოდ საზოგადო აზრის და სხვა აზრები. შეურაცხება მამინ იქნებოდა, თუ რომ მეთქვა, მუთისის მხარის სამსახურლო სწყევტს ალა-ალად და სხვა, მაგრამ მე ეს არ დამიწერია და თუ მხარის სამსახურლო იტყვის, რომ მე ეს დავწერე და ზემოხსენებულ სიტყვებს მაგალითად მოვიყვან, ეს ის იქნება, რომ ის თავის თავს იმისთანა რასმე სწამობს, რაც იმაზედ მე სრულიად არ მიიქნება. წარმოვიდგინოთ, რომ მე ვსტყვი: მანონთ მდებელის აზრით სამსახურლომ უნდა სუფუედეს სამართალი და სინანული, და არა უსამართლობა და შურისგება.“ ნუ თუ ეს იმას ნიშნავს, რომ შეურაცხება მივაყენე რომელიმე სამსახურლოს. მაგრამ, არა, ამიტომ რომ, თუ ამისთანა სიტყვებს შეურაცხებად ჩავთვლით, მამინ ჩვენ სულ ხელი უნდა ავიღოთ თავის სიმართლის დასაცველად კანონების მოყვანაზედ და იმ აზრის განმარტებებზედ, რომელიც კანონთ-მდებელს წინააღმდეგადა.

იმ სიტყვების უქტესი ნაწილი, რომელთათვისაც მე ბრალსა მდებენ, ამ გვარი საზოგადო ხასიათისა არიან. და დანარჩენი, რაც კი პირ და პირ მუთისის მხარის სამსახურლოს შეეხება, მართალია ცხარი სიტყვებია, მაგრამ ადვილად მოსალადნელია გაჯავრებული კაცისაგან, რომელიც თავის სიმართლებზედ დაჯერებულია და ხედავს, რომ ძრიელ დიდი ზიანი ეძლევა, უსაფუძვლოდ, მართალ მხარეს. და თუ მხარის სამსახურლომ, რომელიც უმთავრესად უპირადა და აუშფოთებელია, ნება აქვს გაჯავრდეს აპელაციური საჩივრის უბრალო სიტყვებისათვის, რატომ უნდა ვერ გავიგოთ, რომ მე, ჩემის აზრით იმისთანა უსამართლო განჩინების შემხედვარეს, რომელსაც რამდენიმე ათი ოჯახი და სასარგებლო და მართლი საქმე უნდა დაეღუპა, შემიძლია მოთმინებლად გამოვსულიყოყვე და გამომეტქვა კოტაოდნად ცხარი სიტყვები? და რა უფლება უნდა ჰქონდეს იმას, ვინც მტყუანი იყო და მოთმინება ვერ მოიხერხა, რომ მოთმინება მართალს და უბრალოდ დასჯილ მოსთხოვოს. სამსახურლო სალონი არ არის, რომ იქ სიტყვებს ვაშლაშიწენა და გამშვენიერება სჭირდეს, რომ იქ საჭირო იყოს გარდამეტებული, წრეს-გარდასული თავაზიანობა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა იმისთანა საქმეებზედ ლაპარაკობენ, რომლის გარდაწვევებზედ ჰკიდა რამდენიმე ასი კაცის კეთილდგომარეობა, ან აზრება.

სამსახურლოს ხელში არის ყველაფერი, რაც კაცისათვის ძვირფასია: ყოფა-ცხოვრება, თავისუფლება, პატივი და ჩვენი სიცოცხლე დამოკლებულია იმაზედ, თუ როგორი კაცებისაგან შესდებობან სამსახურლოები და თითოეულს მათულის შეიღოს უფლება აქვს იზრუნოს, რომ სასახურლოს შემადგენელი პირები, იმათი პიროვნული თვისებანი უმანკო და კეთილ საიმედო იყენენ. ამისათვის საჭიროა სახლობდ განჯა სამსახურლოს მოქმედებათა, რომელიც თვით კანონთმდებელს საუკეთესოა ღონისძიებად უცენია.

ჩემს უფლება გვაქვს და ვაღივებულოც ვართ, ვეცდებით, რომ თითოეული საქმე, რომლის განხილვის დროს ერთმა თუ მეორე სამსახურლომ, ჩვენი აზრით, კანონი დაარღვია, ანუ უწყისოდ მოიქცა, საზოგადო

საცნობად უნდა გამოვიცხადოთ. ჩემს საქმეში მე სრული უფლება მქონდა, რომ ჩემი აპელაციური საჩივრის, სიტყვით განსაკუთრებით პალატის და საზოგადოების უკუხედება მიმეტქვა იმ უსაფუძვლოებზედ, რომელითაც მუთისის მხარის სამსახურლომ გარდაწყვიტა ერთი უმთავრეს საქმეთაგანი, რომელიც კი ოდესმე განუხილავს. ამისი წყენა და ჩემი საპასუხისგებობა სამართალში მიცემა, იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ თავისთვის რაღაც უპირატესობითი მდგომარეობის შექმნა სურთ, უნდათ მიითვიონ ის უფლება, რომ ყოველივე შეცდომა და შეურაცხება და ჩივილი, შეურაცხება ყოფაცხოვრება და პატივი საზოგადოების წყერთა და ერთი კრიის ამოღების ნება არაფერ არ მიიცენ იმაზედ, რომ მმართველობა სამსახურლო უწყებაში მოსამსახურეთ იმითაც კი არ აძლევს დიდძალ ჯამაგარს, რომელიც რუსეთის ხალხების ოფთოა და სისხლით ნაჭირნახულებისაგან იკობება, რომ ეს მოსამსახურენი დაუჯერად იგი-წყებდენ კანონებს, რომელთაც მოხმარება იმათი პირდაპირი და განსაკუთრებით მოვალეობა არის.

ჩემზედ უფრო არაფერ არ თანაუგრძნობს ამ მიზანს, რომელიც მუთისის მხარის სამსახურლოს თავისთვის დაუნიშნავს, — რომ თავისი პატივი და ღირსება მკაცრად დაიფაროს, და ბედნიერებად მივიტოვო, თუ ჩემი გატყუება და სამი თვით შეპყრობა აღადგენს ამ პატივსა და ამ ღირსებას. მე რომ დარწმუნებული ვიყო, რომ ჩემი შეპყრობით ამ საქმეს საქმეს წარემატება მიეცემა, მე მზად ვიქნებოდი ყოველის უარის უქტელოდ სამის წლით ჩემს შეპყრობაზედაც. მაგრამ მე ვიქვარ, რომ ეს მიზნის შესაფერო საშუალება იყო, და მგონია, რომ ეს თუ მაინებელი არა სულ უსარგებლო მანაც არის. პირუთნებელს, შრომის-მოყვარე და კეთილ-სინდისიანს სამსახურლოს, ვერა ვითარი ჩემისთანა ენაბოროტი კაცი ვერაფერს დააკლბს და საზოგადო სინდისი გაბრაზებით პირს იქცევს ყველა ცოლის მწამებელისაგან, ვისაც კი ამგვარს სამსახურლოზედ ერთი ცული სიტყვა წასცდება. პირიქით, სამსახურლოს, რომელიც ხშირად უყურადღებოდ იქცევა და სცდება, რომელსაც მოთმინებითი აღუშფოთებლობა არ შეუძლიან, ვერა ვითარი სასტიკი საშუალება ვერ შეეწევა ენაბოროტი კაცების წინააღმდეგ და საზოგადოებაში ვერცელებს ის აზრი, რომ სამსახურლო უსამართლოდ იქცევა, — ეს იქნება ყველაზედ უფრო მომწყველი საწამოა, რომელსაც კი სამსახურლოს და მსახურლის ენება შეუძლია. საფუძვლიანად კანონების ცოდნა, წერილობან ენებთა მოლაგვა, კეთილსინდისიანად და მკაცრად თავის მოვალეობის ასრულება — იმ მართა ეს არის ყოველივე სამსახურლოს პატივისა და ღირსების დამცველი საშუალება და მე ვიმედოვნებ, რომ მუთისის მხარის სამსახურლოს ამ მიზნის მისაწველად არავითარი სხვა საშუალება არ ეჭირება.

მაგრამ ამ მიზნის მიღწევა რომ უფრო გაადვილდეს, ყოველი სამსახურლო უნდა გრიდოს იმისთანა შეცდომას, როგორიც მუთისის მომრიგებელ მსახურლოს მოუყენია, რომელმანაც ასხენა ფელტონური სტატები იმითაც, რომ იმათ წინააღმდეგ ოფიციალური ქალაქები დაიყენებია. ამ გვარს შეცდომებს პირველად იმითაც უნდა ერიდონ, რომ ამითი ფელტონურ სტატებს ეძლევა იმისთანა მნიშვნელობა, რომელიც ყოველთვის არა აქვს ზოგიერთს ოფიციალურ ქალაქს, და მეორედ იმითაც, რომ ეს ზოგს შეეცდენს და აფიქრებინებს, რომ მომრიგებელი მსახურლოს განჩინებ მანგლონიერი პასუხი არისო მფელტონეს მსჯელობაზედ, რომელიც იმან მუთისის სამსახურლო უწყებაში მოსამსახურებებზედ გამოათქვა, და რომელიც იქნება იმდენათვე ახსოვდეს საზოგადოებას, რამდენათაც თვითონ მომრიგებელს მსჯელოს.

ამ მოსახურების საფუძვლით ნიკოლაძე სთხოვს მხარის სამსახურლოს, დააღივოს შეუხსენებული მუთისის მომრიგებელი მოსამართლის განჩინებ.

объявление.

Считаю долгомъ уведомить почтеннѣйшую публику, что на Базарной улицѣ, въ домѣ Тамашева, около Казенной Палаги, я открылъ типографію, гдѣ принимаются всякаго рода типографскіе заказы и работы, которые исполняются весьма оккуратно.

Ефимій Хеладзе.